

תולדות חייו

שמעון צבי בירנבאום נולד בעיר ניוקאסל על נהר הטיין, בצפונה של אנגליה. אמו, חנה תח, ילדה אותו בבית, עם מילדת, ביום שבת, כ' בכסלו, תשכ"א (1960). המשפחה התגוררה בעיר עקב עבודתו של האב, פאול, ד"ר לכימיה ומומחה לפלסטיקה.

פאול וחנה שיחיו, שניהם יתומי מלחמה. בזמן שארצות סגרו דלתותיהן בפני פליטים יהודים, אנגליה היתה מוכנה לקבל ילדים. כך הגיעו שניהם, ב"קינדר טרנספורט" של הילדים, חנה עם אמה ואחיה הצעירים; פאול עם אחות בוגרת יותר. הוריו של פאול נספו בשואה. אביה של חנה מת במחנה דכאו, ואמה נהרגה בהפצצות על לונדון, כך שילדי משפחת בירנבאום מעולם לא הכירו את דור הסבים והסבתות שלהם.

"שימי", כפי שכונה בבית, הוא הצעיר בארבעת ילדיהם של פאול וחנה. הבכורה, רחל, בוגרת ממנו בשבע שנים. אחריה אחיו דוד, ואחותו שושנה, יבדלו לחיים ארוכים. אמו זוכרת ילד רגיל וילדות רגילה לגמרי. בבגרותו יתאר שמעון את תחושתו של "הקטן" בבית, כשכולם יודעים טוב ממך ומפנקים אותך.

המשפחה היתה פעילה בקהילה הקטנה בעיר. ד"ר בירנבאום הוא חזן ובעל קורא מחונן, ותרם שם את חלקו. עד היום יש אנשים בקהילה שזוכרים את משפחת בירנבאום ושומרים על קשר עימה. עם זאת, השאיפה לתת לילדים סביבה יותר יהודית התחזקה כאשר הילדים גדלו, ובשנת 1966 עוקרת המשפחה בחזרה לגולדרס גרין, שכונה יהודית בלונדון, שבה גרים קרוביה של חנה.

שמעון זוכר את חברת בני הדוד שלו, את בית הספר היהודי "מנורה", את המדים האחידים (אפור ובורדו) ואת העליה המופתית במדרגות, בצד אחד בלבד. גם את בית הכנסת הייקי "מונק'ס" והתפילות שם.

זכרון משפחתי נוסף הוא הטיולים הרבים שערכה המשפחה בימי ראשון ובחופשות. הגשם האנגלי לא הפריע, אפשר לשבת גם מתחת ליריעת נילון. שמעון זכר והכיר את השירים העבריים היפים שנהגו לשיר.

לאחר שנים אחדות מחליטים ההורים לבדוק הודמנות לעליה לישראל.

פאול טס ראשון לארץ ומגלה בחברת העוגנפלטט בקיבוץ העוגן אפיק מתאים למומחיותו בענף הפלסטיקה.

המשפחה כולה עוברת למרכז קליטה בנתניה.

ימים קשים עוברים על שמעון בן התשע בבית ספרו החדש. מילים לא מוכרות, שיעורים שאינם מובנים, הסתגרות חברתית מול כל ילד חדש. מעט חברים, עולים כמוהו, מבלי עמו שעות ארוכות במשחקי כדורסל.

לאט לאט התאקלמות. שלשה חדשים והשפה נקלטה, משחזרת אמו. במהירות מתקדם שימי ומצליח מאד בלימודיו. המעבר בכתה ח' לישיבה התיכונית נעשה כבר מתוך בגרות, והוא ממשיך להצטיין בכתה. בני עקיבא והפעילות בתנועה מתחילים להיות משמעותיים. הנערים העולים מקבלים רשות מהישיבה ללון בבית, ושמעון מנצל את זמנו ללימוד ופעילות בתנועה.

"בשנים הללו צמח ונעשה אישיות", מתארת שושי, אחותו, את השינוי שחל בו. "עד אז היה אחי הקטן. עד שראיתי אותו עם החניכים שלו והבנתי שהוא מנהיג, בבני עקיבא".

בסיום השמינית מתלבט שמעון בבחירת ישיבת הסדר. ברור לו שהוא רוצה ללמוד בישיבה. אחרי טיולים בין ישיבות הוא בוחר לבסוף בישיבת שעלבים. מתרשם מהלימוד הרציני ומהאווירה.

שמעון נכנס כל כולו לתוך ההויה בישיבה. גם כצעיר בשיעור א' אינו מתבייש להביע דעה ולומר דברים כנים ולא מקובלים. מול בחורים מבוגרים ממנו הוא שואל שאלות בלימוד בעקשנות וביסודיות אופיניים, חוזר ומנתח תשובותיהם.

פעילות חברתית חשובה בעיניו, הוא ממארגני מסיבת פורים ופעילויות התנדבותיות שונות. אליו נוהגים לפנות כשזקוקים לחברי השיעור.

"הרגישות שלו, עם הכל, היתה גבוהה", מדגיש הרב עודד ישראלי, חבר בישיבה, "שמעון מרגיש אם משהו נפגע או אם המצב עדין. ההומור המעודן שלו מתבטא הרבה בשטח, אבל בלי להכאיב".

כשהולכים לצבא בולטת הרצינות שלו בעשייה. כל מה שעושה, ברצינות וביסודיות הוא עושה.

בשנים הבאות, כשחוזר ללמוד, הוא מתנדב ומתמיד בעבודות כמו סידור אוצר הספרים בישיבה. בחורים צעירים ממנו נוהגים לשוחח עמו על השקפות ועל התלבטויות. הוא יודע להקשיב.

הרב יאיר שחור, חברותא ללימוד, מתאר את התכונה הזו של שמעון: "הוא תמיד נתן הרגשה שמה שאתה אומר לו הוא חשוב. תמיד הרגשתי שחידשתי לו משהו. גם בשנים הבאות, כשהיינו שנינו רחוקים והתייעצנו בטלפון, הוא אף פעם לא אמר – זה פחות חשוב, ולא נתן הרגשה שהוא רוצה שתגמור לדבר".

בשנתו האחרונה בישיבה מתחיל שמעון להתלבט על המשך דרכו. הוא הולך לבחינות לרפואת שיניים ומחליט ש"נראה מה יקרה". אבל אז, אחרי שהתקבל, מתחילה ההתלבטות העמוקה, האמיתית. עכשו עומדות כל האפשרויות פתוחות.

צריך לחנך, וזה האתגר החשוב ביותר בדור שלנו. רופא שיניים אינו ממש מחנך – אולי בעקיפין, בהיותו דוגמא לאדם ירא שמים. וכמה זמן יש לו להקדיש ללימוד תורה? הספקות מציקים. שמעון הולך להתייעץ עם רבו, הרב מאיר שלו, יבדל"א. את התשובה של הרב מאיר יזכור למשך כל דרכו.

"אני לא מוכן לחשוב במקומך" אמר הרב, "לשוחח על הכל – זה כן, אבל ההחלטה היא שלך והאחריות היא שלך".

שנים נהג שמעון להזכיר את צורת ההסתכלות הזו כדרך הדרכה בריאה. לא להחליט במקום השואל, לא "לכוון", אלא להיות עם המתלבט ולחשוב יחד.

הרב עודד: כששמעון החליט, הוא החליט. הוא ריכז את ההתלבטות בתקופה אחת, והיתה לו דרך ברורה מאד ובלי ספקות אחר כך.

יחד עם חברו, הרב צבי ארנון, חברותא במשך הרבה שנים, מחליט שמעון ללמוד למבחני הרבנות ל"סמיכה". ללימוד תורה יוקדשו לפחות אותן שנים שתוכננו להיות מוקדשות ללימוד אקדמי.

"לימוד עם בחינות ועם תכנון זמן, הוא חשוב כי הוא מכוון ולא נמרצ", היה שמעון נוהג לומר. "חוץ מזה", היה מוסיף בהומור הדק שלו, "אם ההורים שואלים: מה יצא לך מזה? מתי תגמור ללמוד? אתה יכול לומר שבסוף יש תעודה".

שמעון החל בלימוד הלכות שבת. בבוקר למד בבית המדרש את סדר הלימוד הישיבתי הרגיל, ואחה"צ ובערב, למד עם חברו, הרב יאיר, הלכות שבת. "אחר הצהריים למדנו, ובערב סיכמנו" משחזר הרב שחור.

באותה שנה (שד"ת – 1984) הוא פוגש את מיכל, אז ידידי, ולאחר חודש אינטנסיבי של הכרות הם מחליטים להנשא. שניהם, שקולים וזהירים בדרך כלל, חוששים מלהחליט מהר כל כך. שמעון הולך לחברים כדי לשמוע על עוד "נושאים שצריכים ליבון", לפני החלטה. מצויידים ברשימה, משוחחים שמעון ומיכל על הדברים. ברור שאין הרבה חילוקי דעות, ואפשר להרגיע את הראש השקול, התאמה לא נמדדת בזמן.

לכן, כשהיו חתנים באים להתייעץ עם שמעון על התאמה ועל חילוקי דעות, על ספקות ועל קשיים, היה נזהר מאד ואומר – מה יש לי להגיד? לנו היה כל כך ברור, כל כך לא מסובך ופשוט ושמת, שאני לא רוצה שיחשבו שאין סיבוכים.

ההורים משני הצדדים מקבלים את ההחלטה בשמחה גדולה, ועוזרים לקצר את תקופת הארוסין למינימום. באדר התארסו ובל"ג בעומר נישאו.

בסוף אותה שנה, לאחר המבחן בהלכות שבת, מתפנית דירה בקרית הישיבה בשעלבים. שמעון ומיכל עוברים לגור בה, מיכל ממשיכה בלימודיה במכללת "אורות", ושמעון הוא כוללניק מן המניין.

בשנת תשמ"ה, נולדת עטרת. קשה לתאר את שמעון באושר שלו באבהותו. אנשים נזכרים בו הולך איתה בתוך קנגורו ומחלק משלוחי מנות בפורים. זוכרים לו את האיסור החמור לצבוט לבתו בלחייה – כי זה מעליב (אתה היית רוצה שיצבטו אותך?).

לימוד התורה הוא אינטנסיבי מאד באותן שנים. נידה, איסור והיתר, אבלות. הלחץ להגיע לבחינות מוכן, מועיל מאד. שמעון מספיק גם ללמוד קצת דברים אחרים בחברותא, גם עם חתנים, גם קצת שיעורים מסביב.

גדעון נולד בשנת תשמ"ו, והמשפחה צומחת. יש טיולים קטנים עם הילדים באזור שעלבים, לראות פרחים, נופים.

בשנת תשמ"ח (1988) מקבל שמעון סמיכה לרבנות. רגע מרגש להורים. הדוד, יעקב פויסט יבל"א, מזכיר לשמעון שהוא הרב הראשון במשפחה מזה שלשה דורות.

הרב יאיר שחור מקבל עול רבנות ועוזב לשוב. אחרי ביקור אצלו, מתחילים שמעון ומיכל לחשוב על הכיוון של רבנות בקהילה.

לאט לאט הם שומעים על ישובים שמחפשים רבנים, וחושבים על יש"ע.

אל הדירה בשעלבים מגיעה משלחת מגרעין צופיה, גרעין קטן שיושב בגוש קטיף. הם יושבים קרב שלם ומספרים על הגרעין ועל תכניותיהם. השלב הבא הוא נסיעה ממושכת, שנראית כאילו לא תיגמר, לישוב הצופה אל הים בגוש קטיף. הזכרון החזק ביותר הוא הספרים שנלקחו לשבת. היו ספרים לשיעורים השונים (וניתנו הרבה) אבל ספר אחד לא זו מתוך ידו של שמעון – דיני טעויות בספר תורה. כאן צריכים לפסוק בזמן אמת, הוא מסביר.

עשר משפחות צעירות מרכיבות את הגרעין. בקושי קהילה. יש חיבה הדדית, ושמעון ומיכל עוברים, אחרי תקופת נסיעות לשבתות, לגור באחד הקראונים במקום.

"רב אחר", אומר הרב יאיר, "לא היה הולך לקהילה כל כך בראשיתית. הוא דווקא ראה בכך יתרון – שותפות בעיצוב ישוב ממש מתחילתו".

בנוסף לעבודתו כרב, מצטרף שמעון כחוקר למכון התורה והארץ, מכון שעוסק במצוות התלויות בארץ, שהיה אז בתחילת דרכו. הוא גם מקפיד למצוא לעצמו חברותא כדי ללמוד תורה להתפתחותו שלו. במשך השנים הבאות ימשיך שמעון ללמוד לפחות פעם פעמיים בשבוע עם חברותא כלבבו.

שנה אחת, תשמ"ט, התגוררה המשפחה במקום, שהיה מחנה זמני. בשנה זו נולד אורי, וטקס ברית המילה שלו נערך בבית הכנסת של הגרעין.

בסוף אותה השנה, מחליט הגרעין לעבור ולהתיישב בכפר דרום.

כפר דרום היה קיבוץ דתי שהוקם במסגרת אחת עשרה הנקודות בנגב (1947). בזמן מלחמת השחרור נאלצו מגיניו להתפנות אחרי קורבנות רבים. בשנת תשל"א מוקמת ליד כפר דרום הישנה היאחזות נח"ל. המחנה של היאחזות, הממוקם על כביש עזה – רפיח, עובר גלגולים

רבים, וישובים אחדים מגוש קטיף מתחילים בו את דרכם. בשנת תשמ"ט מוצע המחנה המתרוקן לגרעין צופיה, על מנת להפכו לישוב של קבע.

שש משפחות נותרות מהגרעין, ובהן גם משפחת בירן. אל הקהילה הקטנה מצטרפות עוד שש משפחות, ועולות יחד, באלול תשמ"ט, לישוב את כפר דרום החדש-ישן.

שמעון מתרגש מאד מהצרוף היפה של ישוב חדש וצעיר עם גאולת מקום שעמד ללא ישוב קבע מאז מלחמת השחרור.

הקהילה הקטנה עורכת "תשליך", במה שנותר מן הבאר הישנה של כפר דרום. ביום הכיפורים מנהיג שמעון לומר יזכור לזכר חללי כפר דרום. בחגים, כשאין בעיה של תחומים ושל עירוב, מטיילת הקהילה אל מקומות השייכים לה, כמו חורשת זיתים קטנה ממול לכניסה לכפר, שבה כמה בניינים חרבים. אזור זה נגאל על ידי טוביה מילר בשנות ה-30, והועבר אחר כך לבעלות הקרן הקימת לישראל.

בטקס העליה לקרקע של הישוב, בחול המועד סוכות, יבטא שמעון את תחושת מתיישבי כפר דרום בדבריו לפני הקהל:

"הנה עצים גבוהים ומצלים, דשא מטופח, מנין כל זה בישוב חדש?
אין זה ישוב חדש. אנו רק חוליה נוספת בשרשרת האהבה היהודית למקום הזה...

אנו מרגישים היום לא רק כבוני אחוזה, אלא כגואלי אחוזה.
אחינו, המכבדים אותנו בנוכחותם היום, נאלצו למסור את אחוזתם... ואנו הננו נכונים לגאול את האדמה..."

במשך השנים הבאות מקים שמעון את קרן "שבי דרום" לגאולת כפר דרום, ויוצר קשר עם אדריכל לתכנון אזור כפר דרום הישנה כאנדרטה.

בחנוכה מדליקים התושבים החדשים אבוקות לצד הכביש, על גג אחד המבנים הישנים שממול לכניסה לכפר.

תוך קשיים, פנימיים וחיצוניים, צומח הישוב ונוספות משפחות. הרב נדרש לשאלות ולמצבים רבים, שכן בכפר דרום נוהגים להתייעץ ברב ברוב ענפי החיים. מערכת השיעורים הקיימת בישוב, בעיקר בשבת, היא רצינית מאד.

מחליטים ללמוד לימוד יומי, אבל דף יומי הוא מעבר ליכולת הציבור, ולכן מחליטים ללמוד רמב"ם בכל יום. הרב נדרש גם לדיני תורה וגם להשתתפות בועדות השונות. מהחלטה על איך ישב הציבור במסיבות, עד להשתתפות פעילה בתיקון הגנרטור בשבת.

שמעון ממשיך גם בפעילותו במכון, ונהנה מהגייון ומהתפתחות הקיימים בו. הוא נוסע להרצות על מצוות התלויות בארץ לפני ציבורים שונים, משתתף בדיונים על עתיד המכון ועל תכניות לעתיד. בין התכניות, מעבר למבנה גדול יותר משני החדרים הקטנים בנוה דקלים.

המבנים הנטושים מול הכניסה לכפר דרום מוצעים כאפשרות למבנה עם אזור לחממות נסיוניות. מכון התורה והארץ עובר לקרוואנים ממול לכפר דרום. עכשו עובד שמעון "ליד הבית". אי אפשר לומר שהמעבר מוריד בעומס העבודה. פעם בתקופה קשה במיוחד, מציעה מיכל לצמצם באחת מהמשרות, אולי להוריד שעות במכון?

שמעון מדבר בפשטות: הוא אדם מאושר. החיבור בין העבודות שלו הוא אידיאלי. גם עבודה עם אנשים, גם לימוד תורה בכל מיני צורות וגיוונים, מה עוד צריך? בשמחת תורה תשנ"ב נולד איתיאל, טקס ברית המילה שלו נערך כבר בבית הכנסת הזמני בכפר דרום.

בטבת נרצח דורון שורשן, הי"ד. מכה כואבת נחתת על המשפחות הצעירות. היתמות הנוראה מול העיניים. הפחד שמתחיל לחלחל בלבבות. הישוב מגדיל את שטחיו, ומתכנס באבלו. חברים בישוב מספרים לשמעון שיש לחץ מצד ההורים לעזוב את הישוב. הרב מחליט לכתוב מכתב להורים, ובו מבקש את עזרתם ואת תמיכתם. הוא כותב:

"...כהורים לבנים אידיאליסטים שמקדישים חייהם לישוב הארץ, אנו זקוקים

לעזרתכם בשעה קשה זו.

משימתנו קיבלה פתאם ממדים אחרים.

מובנת הדאגה של הורים לילדיהם, ועליה להביא לדרישת יתר בטחון בדרכים ובחבל עזה.

בשעת צער זו, אנו זקוקים למילים חמות, ...כולנו אבלים.

...עודדו אותנו להמשיך בדרך זו שהיא למעשה פרי חינוך שלכם..."

באותה שנה מתארכת אחותו הגדולה, רחל. החתונה, העתידה להערך באנגליה, נקבעת לראש חודש אייר. בדעתו של שמעון עולה רעיון. בבית הכנסת בכפר דרום חסר ספר תורה. מהוריו שמע שחלק מבתי הכנסת בניוקאסל נסגרו, וספרי תורה הועברו למשמרת. בזכות ידידיהם הותיקים של ההורים, הוא יוצר קשר עם נשיא הקהילה בניוקאסל, וכבן שנולד שם הוא שואל אם יוכל לקבל ספר תורה לקהילתו בארץ. התשובה החיובית המתקבלת ממריצה אותו להחליט לנסוע, אחרי החתונה, עם מיכל לבקר בעיר הולדתו, ולהביא משם את הספר.

את חג הפורים חוגג שמעון לא רחוק מביתו. במילואים על גבעה ליד עזה. בבוקר, בדרכו לחופשה, הוא פוגש את שיירת המכוניות המסורתית של אנשי כפר דרום, הנוהגים לחלק משלוחי מנות לחיילים באזור.

למיכל הוא מספר שהפעם האחריות על חופשות מוטלת עליו. המ"פ שלו וחבריו הטילו עליו את חלוקת הימים ואת הטיפול בבקשות להשתחרר. שיחות הטלפון שמגיעות מחברים שרוצים לחזור מאוחר יותר או לתאם מישור שיחליף אותם הן חלק בלתי נפרד מאותה חופשה קצרה. הנסיעה לאנגליה מיד לאחר הפסח היא סגירת מעגל עבור שמעון. החתונה שציפו לה כבר שנים. דברי התורה שאמר, לפי בקשתה של אחותו, נסבו על משפחה ועל חשיבותה.

שמעון יחד עם מיכל ואיתאל מבקרים בלונדון בביה"ס שבו למד ובבית הכנסת שבו התפלל. ימים אחר כך הם נוסעים צפונה לניוקאסל.

יום אחד הם נמצאים בעיר. שמעון נואם בטקס קבלת ספר התורה, הוא מתאר את הצורך של הקהילה בספר תורה מהודר. הוא מגיש תעודת הוקרה למשפחה שתרמה אותו.

בסיוע ירידת משפחה, מגיעים שמעון ומיכל לבית שבו נולד שמעון. הם מצטלמים לידו. אחר כך הם מבקרים בגן שאליו הלך כילד, מסתובבים באזור מגוריו, במקומות מוכרים לו.

בטיסה בחזרה ארצה נושאת מיכל את איתאל התינוק, ושמעון מחזיק את ספר התורה.

במוצאי השבת הראשונה לאחר שחזרו, מוכנס ספר התורה בשירה ובריקודים מבית המשפחה לבית הכנסת.

"לא צריך לכתוב ספר תורה לזכרך", כותבת אמו, "גם לזה דאגת, עשרה ימים לפני מותך, הכנסת אתה את הספר לבית הכנסת".

בשבת לאחר מכן נערך טקס ברית המילה לבנו הבכור של יורם, אחיה של מיכל. שמעון ומיכל מחליטים שרק מיכל תיסע. שמעון מרגיש שנעדר יותר מדי זמן מהישוב. הוא נשאר בבית.

ביום ראשון ושני הוא נוסע, מטעם המכון לכנס בנושא המצוות התלויות בארץ.

ביום שלישי בלילה הוא שומר עד מאוחר בשער הישוב. ביום רביעי בבוקר, כ"ד אייר, הוא לוקח את אורי לגן, שולח את הילדים האחרים להסעות שלהם, נפרד לשלום ממיכל ואיתאל, והולך עם הטייפ הגדול ובו ההקלטות מהכנס.

כמה דקות אחר כך ליד שער המכון, מול כפר דרום, מתנפל מחבל על שמעון. הוא דוקר אותו. משה הרשטיק, חבר שהיה תוך כדי נסיעה למכון, היה עד ממרחק למאבק בין השניים. שמעון מטיח בתוקף את הטייפ הגדול, התוקף נופל. שניות אחר כך נופל גם שמעון. מאמצי ההחייאה של הצוות שהוזעק למקום נכשלים, הרופא האזורי קובע את מותו.

זכה הרב שמעון הי"ד ונקבר בו ביום, בבית הקברות הקטן בגוש קטיף. אלפים ליוו אותו בדרכו האחרונה.

בשלושים למותו, נטעה המשפחה, ביחד עם אנשי המכון, עץ חרוב במקום שבו נרצח. בשלט שנקבע שם נכתב:

החרוב

פעם אחת היה חוני המעגל מהלך בדרך, ראה אדם שהיה נוטע חרוב.

אמר לו: האם גלוי וידוע לך שתחיה שבעים שנה ותאכל ממנו?

אמר: אני מצאתי את העולם עם עצי חרוב ופירותיהם,

כשם שנטעו אבותי לי, כך אטע אני לבני.

עפ"י הגמרא בתענית, כ"ג ע"א.

